

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-933X/2025-XXIII-25>

«ФІЛОСОФІЯ БУТТЯ І ВИТРИВАЛОСТІ В ОСОБИСТИХ ДОКУМЕНТАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ, ХУДОЖНИКІВ ТА КІНОРЕЖИСЕРІВ (ВІД ОРЛИКА ДО СУЧАСНИКІВ)» VI-ТА МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

Сулима Віра

кандидат філологічних наук,
провідний науковий співробітник відділу
давньої української літератури
Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України

14 жовтня 2024 р. в онлайн-форматі відбулася VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa з циклу «Filozofia bycia i przetrwania w ego-dokumentach pisarzy, malarzy i filmowców ukraińskich (od czasów Orlika do współczesnych)». Організатор – Варшавський університет, Польща; співорганізатори – Карлів університет у Празі, Чеська Республіка; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України; Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Учасників конференції привітали: *Василь Мельничук*, секретар Посольства України в Республіці Польща; *Агнешка Андрихович-Трояновська*, декан факультету прикладної лінгвістики Варшавського університету; *Наталія Стишова*, директор Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України; *Валентина Соболев*, керівник Студії історії польсько-українських відносин Літературного інституту українознавства Варшавського університету, (ініціатор і промотор конференції). Зібрання привітав директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, академік *Микола Жулинський*; у своєму слові він зупинився на унікальній особистості Василя Стуса, українського поета-шістдесятника і правозахисника; зокрема М. Жулинський сказав: *«У долі й творчості В. Стуса життя і витривалість драматично поєднані величини; перебуваючи в умовах зовнішньої несвободи примусової ізоляції від світу, поет намагався набутти внутрішню свободу, тому для нього збереження себе як фізичної особи в цьому закритому просторі буття було неважливим, – важливим було досягти внутрішньої свободи, за його ж поетичним рядком, щоб "...світ благословенний, караючи, у душу увійшов"»*. В. Стус, перед усім, був митцем, творцем власного поетичного світу, але за духом він був українським патріотом. Цей патріотичний український дух надихає на героїчну оборону України й нинішніх воїнів ЗСУ.

Конференція тривала один день, складалася з чотирьох секцій. Три доповіді, виголошені на I-й секції, – ЖИТТЯ В НАУЦІ. УРОКИ ВИДАТНИХ ВЧЕНИХ, – стали символічним вшануванням трьох відомих авторитетних подвижників науки, які нещодавно завершили свій земний шлях: *Ганни Скрипник (1949–2024)*, *Миколи Сулими (1947–2023)* і *Лешека Шаруги (1949–2024)*. *Лариса Вахніна (Інститут мистецтвознавства фольклору та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України)* окреслила головні віхи українсько-польської співпраці Г. А. Скрипник, і як директора Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнології НАН України (з 2003 р.), і як президента Міжнародної асоціації українців (2005–2013 рр.), і як голови українського комітету Міжнародної асоціації дослідження слов'янських культур;

Г. Скрипник сприяла розвитку україністики в Польщі, зокрема підтримуючи створення Вармінсько-Мазурського (громадського) університету в Ольштині; за редакцією Г. Скрипник побачили світ: Енциклопедичний словник «Художня культура західних та південних слов'ян» (2006), «Українсько-польські культурні взаємини» (2008), «Польська етнологія» (Народна творчість та етнографія, № 1, 2007) та багато інших. *Віра Сулима* (Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України) запропонувала власну інтерпретацію філософії життя і буденної стійкості академіка Миколи Сулими; упродовж всієї професійної діяльності *буденним життям* якого (за Гайдеггером, повсякденною присутністю), була українська філологія, переважно давнього періоду. *Буття буденне* філософи характеризують як пасивне підкорення іншому, відчуженість від власного «Я»; почасти М. Сулима засвідчив це щоденним служінням філології на посадах заступника директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (з 1999 по 2022 р.) і завідувача відділу давньої української літератури; водночас роблячи рішучі кроки виходу з буття буденного в простір *буття граничного*, де людина актуалізує особистісні ознаки, стаючи одночасно відкритою світові та самотньою по відношенню до нього. Доказом цьому можуть служити окремі «неакадемічні» видання М. Сулими (про це ширше у ст. В. Сулими у «Слово і час», 2024 р. № 5). У відповідь на збройну агресію Московії, яка в 2014 р. на території окремих районів Луганської та Донецької областей України проголосила невизнане квазідержавне утворення Новоросією, М. Сулима відповів науковим дослідженням «*Дещо про “Новоросію”*», розвінчуючи міф про імперські претензії Московії на південно-українські землі ще у XVIII ст. 2015 р. М. Сулима опублікував дослідження «*Україна й українці очима російських письменників ХХ – початку ХХІ ст.*», демонструючи прикладами із творів сучасних російських авторів їхню відверту зневагу і ненависть до українців, за сленгом московитів – до «хахлов». Органічно вписалась у цю тріаду першої секції доповідь *Валентини Соболев* (Варшавський університет, Польща) «*Лешек Шаруга (1949–2024). Слово про колегу*». Це була розповідь про польського поета, літературознавця, літературного критика, перекладача творів німецької, російської і української літератур. Лешек Шаруга – псевдонім Олександра Вірпші, сина поета Вітольда Вірпші і письменниці Марії Курецької; він обрав собі літературний псевдонім після затримання й арешту у процесі Березневих подій 1968 р. Лешек Шаруга у 1970–1980-х роках був редактором самвидаву; з 1979 по 1989 р. працював у польській секції «Радіо Вільна Європа», у паризькому часописі «Культура» (очолював відділ поезії); з 1987 по 1990 р. жив у Західному Берліні, співпрацював з BBC та Deutsche Welle. У 2003 р. повернувся до Польщі; був редактором журналів «Нова Польща» і «Przegląd Polityczny». За своє життя він опублікував понад тридцять книг. Модераторами цієї секції були *Тереза Хинчевська-Геннель* і *Ольга Новик*.

На секції II-й – ЗАРУБІЖНЕ УКРАЇНОЗНАВСТВО – слово мала *Тереза Хланьова* (завідувачка секції україністики в Карловому університеті, голова Чеської асоціації україністів); її доповідь була про «*Український театр у Празі після початку повномасштабної війни*». В рамках «*Місяця українського театру в Європі*», у червні 2022 р., разом з іншими глядачами європейських міст, театралі Праги могли побачити українські вистави «*Погані дороги*» (реж. Тамара Трунова), «*Зальот*» (реж. Юрій Радіонов, Малий театр), «*Каліки*», (реж. Стас Жирков, театр «Золоті ворота»). До глядачів Чехії прийшов і документально-музичний перформанс режисера Владислава Троїцького «*Danse Macabre*». Сюжети цих вистав спрямовані на пробудження в глядачах мирної Європи розуміння, співчуття і солідарності з миролюбивими українцями, які приймають бій з агресором, захищаючи Україну і всю Європу. Широкого кола *проблем українсько-угорського культурологічного співробітництва* торкнулася в своїй доповіді *Леся Мушкетик* (Інститут мистецтвознавства

фольклору та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України), яка абсорбувала ці динамічні взаємовпливи у 2013–2018 роках як членкиня Міжнародного угрознавчого товариства (Будапешт), Угорського етнографічного товариства (іноземне членство), і як член Співки письменників Угорщини. Модераторами II секції були *Ольга Харлан і Давід Брозек*.

На секції III-й – ДО ДЖЕРЕЛ – представлено такі доповіді: *Терези Чинчевської-Геннель* (Почесний професор Білостоцького університету, Польща) «*Про українські світи Речі Посполитої*»; *Ольги Новик* (Бердянський державний педагогічний університет, Україна) «*Жіноча природа в бароковій поезії*»; *Тетяни Трофименко* (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна; Варшавський університет, Польща) «*Архів українського письменника доби Розстріляного відродження Івана Дніпровського: проблеми дослідження та видання*»; *Юлії Камінської* (незалежний науковець, Польща) «*Феномен Наталії Ужвій*». *Ольга Харлан* (Бердянський державний педагогічний університет, Україна) у доповіді «*Жіночий погляд на трагедію Маріуполя...*», зробила порівняльний аналіз двох документальних свідчень про окупацію одного міста за книгами *Надії Сухорукової* «*Маріуполь. Надія*», і *Валерії Суботіної* «*Полон*»; розповіді маріупольської журналістки Сухорукової широко відомі у світі за її щоденником у соцмережах, який вона вела під час блокади міста, і з документального фільму «*Маріуполь. Невтрачена надія*», знятого на основі цього щоденника; *Валерія «Нава» Суботіна* була в складі пресслужби полку «Азов». 86 днів разом з військовими тримала оборону заводу «Азовсталь». Їй судилося бути в полоні – спочатку в Оленівці, потім в Таганрозькій тюрмі – понад 11 місяців. Всі кола пекла, які вона пройшла за майже рік, *Валерія* описала в цій книжці. *Олена Бондарева* (Київський столичний університет ім. Б. Грінченка, Україна) у доповіді торкнулася художньо-образної інтерпретації, тобто різних моделей сценічного прочитання, усних історій про окупацію в українській драмі 2022–2024 рр. Модераторами III секції були *Леся Мушкетик і Віра Сулима*.

Секція IV – ОРЛИКІАНА. Доповідали: *Наталія Дроб'язко* (Національний історико-культурний заповідник «Столиця Гетьманська», Україна), яка познайомила з науковими дослідженнями й експозиційними презентаціями особи гетьмана Пилипа Орлика у Національному заповіднику «Гетьманська столиця»; *Малгожата Корнацька* (Варшавський університет, Польща) поділилася результатами і досвідом перекладу латинських текстів Пилипа Орлика (за рукописом 1727 р.); цю ж тему «*Латина Пилипа Орлика (за рукописом 1727 р.)*» досліджувала і *Валентина Соболев* (Варшавський університет, Польща). *Маріуш Роберт Дроздовський* (Білостоцький університет, Польща) торкнувся важливих сторінок Гадяча, колишньої резиденції декількох гетьманів України. Слово також брали: *Марина Тратнер* (незалежний науковець, Швеція), знавець шведських архівів, зокрема, документів з історії України, і *Теофіл Рендюк* (Інститут мистецтвознавства фольклору та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України), дослідник етнополітичних процесів і їхнього впливу на сучасну Європу (зокрема, й на Україну). Модераторами IV секції були *Лариса Вахніна і Тетяна Трофименко*.

Учасники підсумкової дискусії згодилися на тому, що вісімнадцять доповідачів, представників сучасної гуманітаристики Польщі, України, Чехії і Швеції подали суголосний огляд заявленої в назві конференції масштабної наукової теми, яку творчо й оригінально розробили на широкому історико-культурному матеріалі, кожен з обраних аспектів розкрито достатньо фактографічно, поглиблено, методологічно різнобарвно.